

v tomto smyslu ovšem i zákony jsou právem přirozeným, nezjeveným). »My dnes přirozené právo formulujeme ethicky, humanitně, ne nábožensky« (Světová revoluce, str. 560).

Poměr zákona, práva a mravnosti není tedy u Masaryka dostatečně určen. Jednak splývá u Masaryka pojem práva s pojmem zákona (i podle Masaryka také zákony, aspoň částečně, jsou právem) jednak i s pojmem mravnosti (právem, a sice přirozeným, jsou i mravní ideály). Mravnost, i konkrétněji: humanitu, Masaryk pak sice rozhodně hlásá, ale filosoficky nedokazuje, pojmově neurčuje její princip a nutnost.

Tyto názory Masarykovy tvoří teoretické pozadí jeho zápasu o právo přirozené, k němuž hlavní podnět zavdalo protistátoprávní prohlášení sociální demokracie roku 1897. Koncept tohoto prohlášení navrhol straně sám Masaryk (otištěn je ve faksimile u Soukupa, Syn dělníka vítězem nad Habsburky, 1920, str. 26). Tímto sporem se tu nebudeme zabývat, popsal jej už v pečlivé studii prof. Tomsa (Masarykův zápas o právo přirozené, Bratislava, 1928), k níž tu odkazují. Doplnění resp. vysvětlení Masarykových názorů najdeme v jeho filosofii světových dějin a v jeho politické teorii: osnovu dějin světových tvoří podle Masaryka antagonismus mythu a vědy, projevující se prakticky jako zápas theokracie a demokracie. V této souvislosti, jejíž detaily nelze tu vykládati, dlužno chápat i Masarykův pokus filosofickoprávní jako odmítnutí juristického a politického etatismu, podle něhož stát a výhradně jen stát, jakožto zvláštní, samoučelná bytost nad společností lidí se vznášející, kteří jí pouze slouží jako pasivní materiál, tvoří právo, tak že poslušnost jest jedinou ctností těchto poddaných subjektů — nikoli občanů. »Nesmíme na stát hledět mythicky, t. j. nesmíme v něm vidět a zbožňovat poloboha nebo přímo boha . . . stát je veliké většině i lidí vzdělaných . . . bytost ohromně veliká, bytost stojící nad společností a jednotlivci, bytost moudrá a všemoudrá, jedněm dobrá, druhým zlá.« »Vedle tohoto politického fetišismu vyskytá se však také nazírání, jež bych nazval scholastickým — stát je veliká abstrakce po způsobu juristických osob. Toto nazírání, skutečně abstraktní, charakterisuje nejvíce politisující právníky, pokračovatele středověké scholastiky.« (Naše nynější krise, str. XXXVIII). V tomto smyslu se obrací Masaryk také ve Světové revoluci proti normativní teorii práva, spatřuje v ní zbytky theokratismu, redukovaného juristickou abstrakcí a scholastikou, pracující dosud podle vzoru theologie, na fiktivní pojmovou entitu (str. 561). Lidé jsou státem, není lidmi stát. Moderní t. j. antropokratický, demokratický stát a právo mají úkol sociální, totiž úkol řešiti otázku sociální, čtvrtému stavu tvořiti právo. Jako se v nové době rozšířil pojem člověka, rozšířil se i pojem státu, stát i právo se socialisují, stát se stává společností. (Řeč na říšské radě k reformě právnických studií dne 25. a 29. ledna 1892, stenografické protokoly, sv. IV, str. 4714 a 4845, srov. i Athenaeum IX, 1892, str. 97 a Čas VI, str. 66).

Masaryk prostě chce osvobodit individuální vědomí od útlaku, jakým působí na ně stát. Jednotlivec, zvláště demokratický občan, musí se cítit povznesen nad stát a nad jeho byrokratický aparát. Svědomí musí mu platit víc než zákony.

DR. KONSTANTIN JELÍNEK:

SPOLEČNOST NÁRODŮ A DUŠEVNÍ SPOLUPRÁCE.

Přes to, že otázky politické, hospodářské a sociální mají v činnosti Společnosti Národů ráz větší aktuálnosti a důležitosti než otázky duševní spolupráce, nesmí se tato činnost Společnosti Národů podceňovati. Duševní spolupráce je vlastně charakteristickým znakem téměř veškeré činnosti Společnosti Národů.

Nejprve se tu vyjednává; když vyjednávání nepřináší okamžitého řešení, svolají se nezávislí znalci, kteří otázku studují. Na základě jejich zprávy jedná se znovu tak, aby se pro řešení získaly všechny

národy. Tak se postupovalo v otázce sanace Rakouska, epidemických nemocí, hospodářské krise atd. Ve všech případech bylo třeba jednoho: duševní spolupráce. »Konečně«, tak napsal nedávno Gilbert Murray, »ve zmatku nesčetných problémů moderního světa mají lidé jedinou zbraň, která jim může pomoci řešit tyto problémy — myšlenku. Myšlenka se sice může mýlit, ale přes to je naším nejlepším vůdcem, je-li trpělivá, spočívá-li na studiu věci, je-li zbavena osobních zájmů a vedena dobrou vůlí.«

Vůbec budoucnost Společnosti Národů a jejího díla — světového míru — závisí především na vytvoření obecného svědomí, na výchově světového veřejného mínění, jež je stále vlastně mezinárodní výkonnou mocí. Tato výchova je úkolem činnosti Společnosti Národů na poli duševní spolupráce. Situace je stejná jako r. 1740, kdy abbé de Saint-Pierre, francouzský předchůdce Společnosti Národů, doporučoval kardinálu Fleury svých pět článků. Kardinál mu odpověděl, že zapomněl na článek úvodní. Dříve totiž, prý, než začne uvádět v praxi oněch pět článků, měl by rozeslati na všechny strany misionáře, kteří by pro ně připravili ducha a srdce vládců.

Právě tak dnes je prvním úkolem vychovati obecnou mentalitu národů, bez níž Společnost Národů nemůže žít.

Duševní spolupráce v užším slova smyslu nevznikla ovšem teprve se Společností Národů. Znal ji středověk i Renaissance, zejména však v XIX. století vznikají nové způsoby mezinárodních duševních styků. Staraly se o ně státy, které tvořily instituce pro meziuniversitní a meziškolské styky, zejména však se o to starali sami duševní pracovníci, poněvadž státy v těchto snahách přece jen dosti rychle nešly. Před válkou byly to hlavně mezinárodní sjezdy, komise a ústavy, konečně mezinárodní spolky. Takovýchto mezinárodních sjezdů se na př. v letech 1900—1910 konalo 1.070 a mezinárodních organizací bylo několik set, avšak jejich nevýhodou bylo, že pracovaly bez dohody a bez jednotných direktiv. Nebyly vždy zcela mezinárodní a málokdy byly oficiální. Mnoho organizací se specialisovalo na určitou otázku, často se neehospodárně křížily iniciativy a podniky. Nebylo zde orgánu, který by si všiml všech velkých duševních zájmů lidstva, který by pracoval podle celkového plánu mezinárodní spolupráce.

Poněvadž bylo po světové válce zřejmo, že v zájmu zahlazení jejích následků bude nutno opět navázati mezinárodní duševní styky válkou přerušené, že však zároveň bude třeba všechny takové snahy koordinovati, ujala se tohoto úkolu Společnost Národů a provádí jej třemi orgány. Jsou to: *Komise pro duševní spolupráci*, *Mezinárodní ústav pro duševní spolupráci* a *Poradní komise duševních pracovníků při Mezinárodním úřadu práce*.

A. ORGÁNY SPOLEČNOSTI NÁRODŮ PRO DUŠEVNÍ SPOLUPRÁCI.

I. *Komise pro duševní spolupráci.*

(Commission de coopération intellectuelle.)

R. 1920 vyslovil třetí sjezd Mezinárodních sdružení v Bruselu přání, aby Společnost Národů vytvořila pro duševní spolupráci podobný orgán, jako vytvořila pro práci tělesnou, zdravotnictví, dopravu a hospodářské zájmy.

Návrh bruselského sjezdu Mezinárodních sdružení zněl na vytvoření *technického orgánu* pro duševní spolupráci. Takový technický orgán je sice pod dozorem Rady a Shromáždění Společnosti Národů, jinak však je samostatný a má značnou volnost jednání. Doplňují jej mezinárodní konference.

O tomto návrhu se rozhodlo v zasedání Shromáždění Společnosti Národů r. 1921, kde byla přijata resoluce, podle níž má Rada zříditi Komisi pro mezinárodní otázky duševní spolupráce a výchovy. Tato Komise má býti *poradním orgánem* Rady Společnosti Národů. Zřízení Komise neodpovídalo tedy původnímu návrhu bruselského sjezdu Mezinárodních sdružení. Přes to však Komise pro duševní spolupráci¹ nebyla zřízena jako orgán provisorní, nýbrž stálý. Má své místo v rozpočtu Společnosti Národů a mandát jejích členů je pětiletý. Těchto členů bylo původně 12; dnes je jich 15. Jeho členy

¹ Dále užívám jen názvu Komise.

jsou vědci, kteří nezastupují své státy, nýbrž své vědní obory. (Curie-Sklodowska, Bergson, Einstein, Ruffini, Painlevé, Gilbert Murray, Šusta a j.). Byly zřízeny 4 subkomitety: 1. pro universitní styky, 2. pro vědy a bibliografii, 3. pro literaturu a umění, 4. pro práva duševních pracovníků. Kromě toho existuje subkomitét znalců pro vyučování mládeže o cílech Společnosti Národů a subkomitét pro výměnu profesorů a učitelů. Rozpočet Komise byl s počátku velmi malý: 100.000 franků a od r. 1923 přídavek 14.000 franků na Mezinárodní úřad pro universitní informace. Teprve v r. 1928 měla Komise na své účely 218.206 franků. Vzhledem k celkovému rozpočtu 25 milionů franků je to suma malá. Rada Společnosti Národů splnomocnila však Komisi, aby přijímala případné dary.

Brzy po zřízení Komise ustavily se národní komise pro duševní spolupráci, které mají zprostředkovat styk mezi orgány duševního života své země a Komisí Společnosti Národů. Takových národních komisí je dnes 33. Československá národní komise vznikla r. 1923, jejím předsedou je prezident České Akademie Zubatý. Kromě toho pracuje Komise s dosavadními mezinárodními organizacemi duševních pracovníků, jichž zástupce zve na své schůze nebo na schůze subkomitétů.

II. *Mezinárodní ústav pro duševní spolupráci.*

(Institut international de coopération intellectuelle.)

Na základě zmocnění Rady Společnosti Národů, že Komise může přijímat dary na podporu své činnosti, poslal r. 1924 její předseda Bergson výzvu k finanční podpoře. Na tuto výzvu odpověděla francouzská vláda nabídkou, že založí v Paříži Ústav pro duševní spolupráci a že jej bude vydržovati.

Rada Společnosti Národů přijala nabídku a Shromáždění ponechalo Komisi pro duševní spolupráci rozhodnutí o mezích působnosti Ústavu. Nato zřídila francouzská vláda zvláštním zákonem Ústav pro duševní spolupráci, jemuž poskytla místnosti, zařízení a dva miliony ročního rozpočtu. Ústav spravuje Komise, která je jeho správní radou. Pět osob různých národností tvoří užší řídicí komitét.

Ústav byl sice zřízen francouzskou vládou, ale i jiné státy naň přispívají a je plně k dispozici Společnosti Národů. Jeho hlavním úkolem je připravovati anketami, poradami znalců a sbíráním dokumentace materiál pro jednání Komise pro duševní spolupráci a prováděti ve všech zemích její usnesení a doporučení. Je jejím pracovním a výkonným orgánem. Úřednictvo ústavu je *mezinárodní*. Jeho ředitelem je francouzský historik Julien Luchaire, místoředitelem anglický profesor Zimmern.

III. *Poradní komise duševních pracovníků u Mezinárodního úřadu práce.*

(Commission consultative des travailleurs intellectuels auprès du Bureau International du Travail.)

Mezinárodní úřad práce staral se od svého založení o otázky týkající se hospodářských podmínek duševní práce. Jakmile byla zřízena Komise pro duševní spolupráci, navrhl ředitel Mezinárodního úřadu práce, aby vešla ve styk s tímto úřadem za účelem těsnější spolupráce.

Mezinárodní úřad práce vysílal pak do komise zástupce s hlasem poradním. Poněvadž však Komise sama se nepokládala nikdy za kompetentní řešiti otázky týkající se zlepšení hmotných poměrů duševních pracovníků a obracela se na Mezinárodní úřad práce se žádostí o jejich řešení, rozhodla se 1927 jeho správní rada zřídit *Poradní sbor duševních pracovníků při Mezinárodním úřadu práce*. Tento sbor se skládá ze 3 členů jmenovaných správní radou Úřadu a ze 2 členů vyslaných Komisí pro duševní spolupráci. Tito členové přibrali zástupce odborových organizací duševních pracovníků a Poradní sbor načrtl program své práce. Jeho úkolem je studovati *hmotné podmínky* duševních pracovníků a starati se o jejich zlepšení, kdežto Komise pro duševní spolupráci snaží se usnadniti podmínky duševní práce samotné.

Toto jsou tedy orgány Společnosti Národů pro duševní spolupráci. Práce těchto orgánů byla dosud dvojí: I. úsilí o ochranu práv duševních pracovníků, II. úsilí o usnadnění duševní práce a vytvoření mezinárodního ducha.

B. ČINNOST SPOLEČNOSTI NÁRODŮ PRO DUŠEVNÍ SPOLUPRÁCI.

I. Úsilí o ochranu práv duševních pracovníků.

1. Týká se především t. zv. *práva autorského*.

Jeho základem je známá bernská konvence z 9. září 1886, doplněná 4. května 1896 v Paříži, revidovaná 13. listopadu 1908 v Berlíně a znovu doplněná 20. března 1914 v Bernu.

Na návrh Komise pro duševní spolupráci vyzvala Společnost Národů r. 1925 státy, jež dosud nepřistoupily k bernské konvenci, aby tak učinily. Když pak byla r. 1927 svolána do Říma porada o revisi bernské konvence, snažil se Mezinárodní úřad pro duševní spolupráci o zlepšení konvence ve 4 bodech:

a) v mezinárodní unifikaci trvání autorského práva na padesát let po smrti autorově. Důležitost sjednocení ustanovení o trvání autorského práva je jasná vzhledem k vzrůstající duševní výměně jednotlivých zemí. Třicet let po smrti autorově je krátká doba, zvláště je-li úspěch díla pozdní. Na římském sjezdu nebylo však dosaženo změny;

b) v zrušení národních výhrad v bernské konvenci. Dosud není jednotné konvence; při ratifikaci mohou si státy vyhradit, že se budou řídit úmluvami z r. 1886 a 1896 nebo revidovanou bernskou úmluvou z r. 1908, ba mohly si vyhrazovat určité změny v bernské úmluvě. Výhrady sice v Římě zrušeny úplně nebyly, ale pro nová přistoupení ponechána pouze jediná výhrada o překladech;²

c) v postavení děl uměleckého průmyslu na roveň uměleckým dílům ve vlastním slova smyslu. Užitě umění není totiž dosud chráněno než vnitřním zákonodárstvím jednotlivých zemí. Ani v tomto bodě nebylo v Římě dosaženo dohody;

d) v zlepšení vnitřního zákonodárství jednotlivých států. Tato přání týkají se především t. zv. *droit de suite*. Stává se totiž, že mladý umělec prodá v bídě své dílo za malý obnos. Když se stane slavným, prodává se toto dílo se značným ziskem. Ve Francii a v Belgii stanoví zákon, že umělci přísluší z prodeje 10% - 30%, avšak v jiných zemích není podobného zákona.

Dalším takovým požadavkem je *právo respektu* k uměleckému dílu. Umělci mělo by být zachováno právo kontroly, že dílo nebude změněno a znehodnoceno. Toto morální právo je uzákoněno v Severoamerických Spojených státech, Bolívii, Řecku, Argentíně, Anglii, Dánsku, Australii, Uruguay, Nizozemí a Maroku. V obou případech doporučil římský sjezd státům, aby přijaly zákonodárná opatření na ochranu těchto práv.

Konečně jde o t. zv. *domaine public payant*, t. j. ustanovení, že mezi obdobím úplné ochrany autorského práva a dobou, kdy autorské právo už neplatí, měla by být přechodná doba, kdy by sice mohl dílo vydati kdokoli, avšak určitá část zisku měla by patřit kolektivní pokladně, z níž by se podporovali umělci. Jediný zákon o této věci, italský z r. 1925, stanoví, že při provozování hudebních děl, nechráněných už autorským právem, přísluší státu část zisku, již vybírá Úřad autorského práva.

2. Ochrana badatelského vlastnictví.

Je-li autorské právo chráněno, třeba ještě nedokonale, ve většině států, není právo vědcovo na vynález chráněno nikde. Zákony chrání totiž jen vynálezy, jichž lze průmyslově využít; nechrání však theoretických nebo čistě vědeckých koncepcí, u nichž není udáno praktické využití.

Touto otázkou zabývali se zvláště francouzští intelektuálové a ve francouzské sněmovně byly podány dva návrhy zákona na ochranu vědeckých vynálezů. R. 1922 předložili francouzští duševní pracovníci svůj návrh Komisi pro duševní spolupráci, která vyzvala příslušný subkomitét, aby jej prozkoumal. Z práce subkomitétu vznikl známý návrh zpravodaje senátora Ruffiniho. Podle tohoto návrhu byly by chráněny vynálezy čistě vědecké i nová užití vynálezů, jichž vědecký ráz nepřipouští

² Místo čl. 8. revidované konvence, jenž chrání dílo před neoprávněným překladem po celou dobu autorského práva, mohou se řídit č. 5. konvence z r. 1886, který chrání před neoprávněným překladem jen 10 let.

ochranu poskytovanou průmyslovým nebo uměleckým výrobkům. Právo ochrany nebylo by ovšem absolutní t. j. vynálezce neměl by práva stavěti se proti průmyslovému či obchodnímu využití svého vynálezu. Měl by však právo žádati podíl na zisku na těch, kdo jeho vynálezu využívají.

Tento podíl by se stanovil dohodou nebo soudem. Ochrana badatelského vlastnictví by trvala ještě 50 let po smrti vědce.

Shromáždění Společnosti Národů schválilo r. 1923 návrh senátora Ruffiniho a usneslo se vyzvat všechny státy, aby podaly svá dobrozdání, tak aby Komise pro duševní spolupráci mohla vypracovati definitivní text úmluvy.

V dobrozdáních, jež jednotlivé státy zaslaly, se ukázalo, jak je nesnadno řešiti tuto otázku hlavně proto, že souvisí těsně s hospodářským životem. S mnoha stran se namítalo, že by taková ochrana těžce zatížila průmysl a vyskytly se návrhy zvláštního pojištění, jež by umožnilo průmyslníkům nésti náklady způsobené ochranou badatelského práva.

Zatím se dospělo jen k tomu, že v září 1928 přijala Rada Společnosti Národů nový návrh znalců na mezinárodní konvenci. Návrh byl znovu zaslán všem vládám. Byl přizpůsoben podnětům vysloveným jednotlivými vládami. Tak na př. stanovena doba ochrany na 30 let po zapsání vynálezu u příslušné mezinárodní organizace.

II. Úsilí o usnadnění duševní práce a rozvoj mezinárodního ducha.

A. První otázkou při usnadnění duševní práce je *mezinárodní výměna publikací*. Tato výměna se řídí dvěma úmluvami sjednanými 15. března 1886 v Bruselu. První se týká výměny úředních dokumentů a vědeckých i literárních publikací. Druhá zajišťuje okamžitou výměnu úředního listu a parlamentních protokolů a tisků. Na návrh Komise pro duševní spolupráci vyzval sekretariát Společnosti Národů státy, které dosud nepřistoupily k úmluvám, aby tak učinily.

Kromě toho dala Komise podnět k svolání poradců, kteří měli navrhnouti změny úmluv. Některé státy totiž nepřistupují k úmluvám proto, že se jimi zavazují k výměně všech úředních publikací, což je dosti nákladné. Proto navrhovali znalci, aby se dodatečným protokolem umožnilo novým státům přistoupiti k úmluvám s výhradou, že omezí výměnu úředních publikací v dohodě s jednotlivými státy.

Zatím se nedospělo k dohodě. Výbor znalců staral se též o výměnu neúředních publikací. V původní úmluvě je totiž pouze ustanovení (čl. 7), že výměnné centrály zprostředkují poloúřední styk mezi učenými, literárními a vědeckými společnostmi za účelem výměny jejich publikací. Ústředny se ovšem omezují na bezplatnou zásilku publikací jim dodaných a ve většině případů nedávají popud k zavedení výměnných styků. Výbor vypracoval tedy návrh nové konvence, která by se přiřadila k oběma konvencím bruselským. Podle tohoto návrhu vyměňovaly by se bibliografie a katalogy vědeckých knihoven. Kromě toho tvořily by se v každém státě sbírky publikací určených k výměně a duplikátů, jichž seznam by se zasílal ostatním státům. Text úmluvy, schválený Radou i Shromážděním Společnosti Národů, byl předložen vládám k podpisu.

B. Druhou důležitou otázkou pro usnadnění duševní práce je otázka *mezinárodní bibliografie*.

Společnost Národů vydala především Index bibliographicus, který je prvním pokusem mezinárodní bibliografie a obsahuje seznam: bibliografických periodik, vědeckých revuí uveřejňujících bibliografie příslušné vědy, knihkupeckých bibliografií a seznamů přírůstků knihoven. Kromě toho uzavřela Společnost Národů úmluvu s bruselským Mezinárodním bibliografickým ústavem, podle níž Společnost Národů poskytne ústavu svůj protektorát a peněžní pomoc, začež se ústav zaváže, že bude pracovati na kolektivním autorském katalogu, který by poučil, v které velké knihovně se nalézá určité dílo, a že ve svém systematickém katalogu věnuje mimořádnou péči oddělením bibliografie, organizace vědecké práce a duševní spolupráce, že bude dále vydávati Index bibliographicus a konečně bude se snažiti shromáždit publikace o bibliografii, jejich ústavech, o knihovnách a jiných informačních organizacích věd, literatury a umění.

Společnost Národů svolala také výbor znalců pro koordinaci analytických bibliografií. Zatím se podařilo dosáhnouti určité dohody ve vědách fyzických v tom smyslu, že pět světových revuí se zavázalo publikovati analytické bibliografie o fysice. Uvažuje se o podobné koordinaci v biologii, filosofii a jazykovědě.

Zmíním se jen stručně o dalších pracích, jimiž se má usnadniti duševní práce.

Je to především *koordinace knihoven*, směřující k tomu, aby se při každé Národní knihovně zřídilo zvláštní informační oddělení, aby se vydávaly národní katalogy periodik zařazených do veřejných knihoven, aby se usnadnilo vzájemné půjčování mezi knihovnami. Komise pro duševní spolupráci zabývala se též otázkou konservace tisků a rukopisů a upozornila vlády jednotlivých států na nutnost lepšího papíru a tisku pro publikace určené ke konservaci a lepšího inkoustu pro důležité dokumenty. Tyto otázky řeší každoroční schůzky knihovnických znalců v Ústavu pro duševní spolupráci. Ústav pro duševní spolupráci spolu s haagským Mezinárodním statistickým ústavem a Mezinárodním úřadem práce vytvořily Komisi, která se má starati o koordinaci statistik duševní práce.

Ústav pro duševní spolupráci vytvořil též zvláštní Mezinárodní musejní bureau, které zprostředkuje styky mezi musei (časopis *Museion*), pracuje v oboru lidového umění (sjezd v Praze r. 1928) a hudby, konečně se stará o otázky výchovného kinematografu. Pro tento obor byl zřízen v Římě Mezinárodní ústav pro výchovnou kinematografii.

Společnost Národů snaží se konečně také rozšířiti vzájemné porozumění mezi duševními pracovníky jednotlivých států a získati mládež pro své cíle. Komise pro duševní spolupráci vytvořila mezinárodní vzájemnou pomoc v oboru duševní práce pro země, které zvláště trpěly poválečnými poměry, na příklad měnovými a j. Tak tomu bylo na př. v Rakousku a v Uhrách. Ale i jiné státy, mezi jinými také ČSR, získaly touto mezinárodní pomocí. R. 1923 zřídila Komise Mezinárodní kancelář universitních informací, která uděluje informace o studiu v jednotlivých zemích a stará se o výměnu studujících a profesorů. Společnost Národů usnadnila také cesty mládeže (skautů a pod.), jimž různé státy na výzvu sekretariátu Společnosti Národů udělují slevy na drahách. Generální sekretariát podporuje snahy Mezinárodní studentské federace o mezinárodní studentské cestovní výkazy, mezinárodní vysokoškolské sanatorium ve Švýcařích a pod.

Společnost Národů se stará, aby mládež všech států byla informována o jejich cílech. Zvláštní výbor znalců pracuje na koordinaci tohoto vyučování v různých státech. Doporučuje, aby všichni žáci byli poučeni o díle a cílech Společnosti Národů a aby proto kandidáti učitelských ústavů byli pro tento úkol připraveni. Pro starší učitele a profesory doporučuje zříditi přednáškový informační kurs, na vysokých školách pak aspoň 6 přednášek o mezinárodních vztazích a Společnosti Národů. V některých zemích dějí se již vážné pokusy v tomto směru, v Anglii radil se r. 1927 o těchto opatřeních sjezd místních školních rad. Pro potřebu škol byla vydána knížka »*Les fins et l'organisation de la Société des Nations*« a od r. 1929 vychází *Recueil pédagogique* věnovaný propagaci míru.

Bylo by možno zmíniti se ještě o mnoha otázkách, které mají na programu Komise i pařížský Ústav. Ale i z toho neúplného přehledu je zřejmo, že Společnost Národů pokládá za svou povinnost starati se i o otázky duševní. Poněvadž pak ani v tomto oboru nelze uskutečniti nic trvalého než obecnou dohodou a vzájemnými úmluvami, vykonala Společnost Národů velikou práci již tím, že různé snahy duševních pracovníků, jež byly dosud roztržštěny, koordinovala, soustředila a dala jim obecnou direktivu. Poskytla těmto snahám svou autoritu a svůj vliv. Snad se bude zdáti, že výsledky nejsou zatím skvělé. Ale určitých výsledků se přece jen dosáhlo a hlavně se sleduje přesný plán, nad jehož uskutečňováním dbá Komise pro duševní spolupráci a Mezinárodní ústav v Paříži. Konečně nesmíme měřiti činnost Společnosti Národů pouze praktickými a řekl bych hmatatelnými výsledky. Tato činnost pro duševní spolupráci je často cenná už sama sebou a tím, že pracuje pro upevnění míru mezi národy. V tom je také důležitost zájmu Společnosti Národů o intelektuální problémy. Dobře o tom napsal rektor pařížské University Paul Appell: »Dílo Společnosti Národů nalezne nejjistější záruky svého

trvání a síly v obecném a úzkém poznání myšlenek a vědeckých výzkumů, literárních a uměleckých projevů, v rozšíření jazykových znalostí, v návštěvách, cestách, sjezdech a mezinárodních stycích všech způsobů.

Smtírení různých zájmů, právnímu uspořádání sporů a politické organizaci míru musí předcházeti mravní jednota srdcí a myslí.

DR. CLÉMENT HARAOUÍ:
SOCIÁLNÍ PROBLÉMY ŘÍŠE BRITSKÉ.

(Chyby a omyly, a jak je napravit.)

Dle názoru prostého člověka je historie dílem fanatismů a žádostivosti, hrou nepoctivého úsilí na útraty nevinnosti a slabosti. Ježto máme statistické záznamy jen asi za sto let nazpět, nevíme, jak se během věků projevoval problém populační. Kdybychom měli takovýchto statistik, jistě bychom shledali v historii více rázu nezbytnosti, a za činy pastýřů národů objevili bychom často, místo osobních rozmarů nebo vášní, vědomí životních pudů jejich stád, neklid ze závažných potřeb, jež má lidstvo, by se zachovalo a dále rozmnožovalo. »Panem et circenses!« (chléb a hry v cirku) požadovala cháttra římská. Ale hlavní starostí národů bylo, míti chléb a děti — a vladaři musili s tím počítati.

I.

Nikdy nesvítilo slunce na říši rozsáhlejší, než jakou představuje říše britská. Má bohatství, velikou rozlohu, množství zlata z Hindustanu, silné křižníky a obezřelé vládcy — a tak jistě nechybí jí ničeho, aby zdolala problém populační, jež jiní podstupují s úzkostí — tak je neúprosný a naléhavý. A nemohli bychom chápati politiku Anglie, kdybychom zapomínali, že Angličany tísní dnes především jedna starost: jak uživit 48 milionů lidí?

Otázka jednoduchá — bohužel nikoli odpověď na ni. Kdežto problém populační ve Spoj. Státech Severoamerických je složitý a v celku — až na některé obdoby v podrobnostech — odlišný od obrazu, jak jej známe ve Francii, v Anglii je otázka populační zároveň jednodušší i speciálnější, neodbytnější i nejněsnější a následkem zvláštnosti této země utváří se způsobem jinde neznámým. K velké rozpačitosti a bezradnosti těch, kdož, nepřihlízejíce k osobitým zvláštnostem států a národů, posuzují vše z jednotného hlediska, vyjadřující se o všem »po evropsku«.

Podati dopodrobna demografický obraz Anglie přesahovalo by rámec tohoto článku. Bylo by třeba vylíčiti překotný rozvoj měst na úkor venkova a úpadek zemědělství. Jiným zajímavým bodem bylo by vylíčiti změnu, jaká se uskutečňuje v rozdělení rass. Není Anglie na nejlepší cestě k tomu, být znovu ovládnuta plemenem keltským? Živel irský, daleko plodnější, rozmáhá se značně, zvláště ve Skotsku a může tak při své poměrné bouřlivosti, se svým katolictvím a při svém odlišném smyslu pro existenci — změnit znatelně povahu lidu britského. Stačí jen uvést tato fakta, ač jejich síla a význam nejsou ničím u srovnání s jinou skutečností, kterou mohli bychom nazvati kletbou moderní doby — s nezaměstnaností.

Byla již před válkou, ale byla jen zjevem přechodným. Znova propukla r. 1920 několik měsíců po propuknutí obchodní krise. A od r. 1921 nikdy neklesl počet nezaměstnaných pod 1 milion, t. j. asi 10% všeho průmyslového dělnictva. V roce 1926 za stávkový hornický převýšil počet 2 milionů. Doufalo se, že příštím rokem klesne pod 1 milion. Ale v říjnu dostoupil výše přes 1 milion a v prosinci dosáhl cifry 1,145.000. Průmysl, nezaměstnaností stížený, je průmysl vývozní: těžba uhlí, železa, ocele, závody pro stavby lodí, přádelny na vlnu, bavlnu, a p. Souběžně s těmito ciframi bídy jeví se cifry, dokazující postupný úbytek britského obchodu — tím zase vysvětlen vzrůst nezaměstnanosti.

Svět snaží se, čím dále tím více, obejít se beze zboží anglického, a tak vzrůstá v celé Anglii řada